

О.О. Довбуш // Інформаційні системи та мережі : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор В. В. Пасічник. – Львів. : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 396 с. : іл. – (Вісник / Національний університет «Львівська політехніка»; № 673). – С. 249-258.

УДК 372.32

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Василенко О.М.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

У статті аналізуються сучасні здоров'язбережувальні технології, що застосовуються у роботі дошкільних навчальних закладів. Автор детально аналізує їх сутність та зміст, визначає провідні особливості і класифікації. Проводиться змістовий аналіз понять «технології», «педагогічні технології», «соціальні технології», «здоров'язбережувальні технології».

Ключові слова: технології, здоров'язбережувальні технології, виховання.

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Василенко Е. Н.

В статье анализируются современные здоровьесберегающие технологии, применяемые в работе дошкольных учебных заведений. Автор подробно анализирует их суть и содержание, определяет ведущие особенности и классификации. Проводится содержательный анализ понятий «технологии», «педагогические технологии», «социальные технологии», «здоровьесберегающие технологии».

Ключевые слова: технологии, здоровьесберегающие технологии, воспитание.

HEALTH-CARE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS

Vasilenko O. M.

This article analyzes health-care modern technologies used in the pre-schools. The author analyzes in detail of the nature and content determines the key features and classification. A semantic analysis of the concepts of «technology», «educational technology», «social technologies», «health-care technology.»

Keywords: technology, health-care technology education.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою XXI століття є формування у дітей дошкільного віку звички вести здоровий спосіб життя, що забезпечується правильно організованим, компетентним і цілеспрямованим соціально-виховним процесом із використанням здоров'язбережувальних технологій. Провідним завданням ДНЗ у вирішенні цього питання стає формування у дітей бажання і вміння берегти своє здоров'я протягом життя, цінити здоров'я оточуючих.

Сьогодні велика увага приділяється організації здоров'язбережувальної діяльності у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу, що здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» і спрямовується на реалізацію накреслених у ньому виховних завдань. Зміст навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі визначається Базовим компонентом дошкільної освіти і реалізується відповідно до рекомендованих Міністерством освіти і науки України програм розвитку, навчання, виховання дітей: «Діти України», «Дитина», «Українське довкілля», «Дитина в дошкільні роки», «Зернятко».

Зміст, принципи, функції, методи соціальних технологій вивчали такі науковці, як: Н. Басов, І. Грига, А. Капська, М. Лукашевич, І. Мигович, П. Павленок, В. Полтавець, Т. Семигіна, В. Сидоров, Л. Тюття, С. Холостова та інші. Шляхом досліджень вони дійшли висновку, що соціальні технології складні та багатопланові.

Метою статті є розкриття та аналіз сучасних здоров'язбережувальних технологій, що застосовуються у роботі дошкільного навчального закладу.

Сучасний вихователь і соціальний педагог, які працюють у ДНЗ, мають володіти технологічним підходом щодо реалізації основних завдань соціального розвитку особистості дітей, зокрема й у сфері здоров'язбереження. Особлива роль у цьому процесі відводиться саме соціальному педагогу, оскільки основним завданням його діяльності є соціальне виховання, адаптація і соціалізація підростаючих поколінь. Правильно розроблена і використана здоров'язбережувальна технологія вже в дошкільному закладі може підвести дітей до думки, що людське здоров'я – це найвища цінність суспільства. Підготовка до ведення здорового способу життя починається з використання у виховному процесі ДНЗ здоров'язберігаючих технологій, які повинні стати головним напрямком у діяльності соціального педагога. Знання, володіння і застосування здоров'язберігаючих технологій є важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця з соціальної педагогіки.

Аналізуючи поняття «здоров'язбережувальні технології», ми звернулися до наукових досліджень пов'язаних одразу з двома напрямками – технологізація виховного процесу і здоров'язбереження.

Термін «педагогічні технології» уперше з'явився у працях В. Бехтерева, І. Павлова, А. Ухтомського, С. Шацького та ін. як наслідок використання технічних засобів навчання у школі в 20-х роках ХХ століття. З часом сутність терміну досліджувалася і змінювалася (В. Беспалько, І. Лернер, В. Паламарчук, Г. Селевко та ін.). Сьогодні під педагогічними технологіями у широкому сенсі розуміють застосування людських і технічних методів навчання з метою досягнення ефективності навчання і виховання. За твердженням М. Галагузової, педагогічні технології передбачають системний аналіз, відбір, конструювання і контроль усіх компонентів педагогічного процесу з метою досягнення кінцевого результату [2].

Різновидом соціальних технологій є технології діяльності соціального працівника, які найбільш близькі до діяльності соціального педагога. Під соціальною технологією ми розуміємо сукупність при-

йомів, методів і впливів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками з метою досягнення успіху своєї роботи та забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту населення. До соціальної технології висувають такі вимоги: наявність стратегічної програми; алгоритм послідовності операцій; неперервність зв'язку з клієнтом; динамізм змісту, форм і методів роботи; наявність критеріїв оцінки ефективності діяльності роботи.

До спеціальних технологій роботи належать соціальні: діагностика; адаптація; профілактика; контроль; патронаж; реабілітація; терапія; консультування.

Поняття «соціально-педагогічна технологія» з'явилося у 90-х роках минулого століття у зв'язку із становленням соціальної педагогіки як науки. Технологічний процес досліджували і розробляли відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Г. Вороніна, Ю. Василькова, Т. Василькова, М. Галагузова, А. Капська, Л. Мардахаєв, Р. Овчарова, М. Шакурова, П. Шептенко, однак однозначності у визначенні терміну немає.

На підставі аналізу різних підходів до визначення технології соціально-педагогічної діяльності у Малій енциклопедії соціального педагога вказано, що технологія соціально-педагогічної діяльності – це практична діяльність соціального педагога, для якої характерна раціональна послідовність використання різних методів та засобів з метою досягнення ефективних результатів [3].

Посилаючись на дослідження Д. Вікторова, зазначимо, що поняття «здоров'язбереження» є відносно новим у педагогічній науці, оскільки почало застосовуватися у науковому вжитку з 90-х років ХХ століття для відображення специфіки відношення вихованців та учнів до збереження здоров'я, що розвивається та виявляється через особливості організації навчально-виховного процесу за принципами: «берегти здоров'я» – «не перевантажувати» – «турбуватися про здоров'я» – «зміцнювати здоров'я» – «охороняти здоров'я» – «жити за законами валеології» – «досягти здоров'язбереження». Безпосередньо терміном оперують М. Безруких, С. Гримблат, В. Зайцев, С. Крамський, М. Колеснікова,

А. Севрук, у працях яких розкриваються сутнісні характеристики культури здоров'язбереження [5].

У науковій літературі репрезентовано багато тлумачень поняття «здоров'язберігаючі технології». Ми погоджуємося з думкою О. Московченко, що здоров'язбережувальні технології – це сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я особистості, на основі оцінки параметрів здоров'я підібрати адекватне тренувальне навантаження, яке, у свою чергу, підвищить рівень працездатності і соціальної активності організму, вирішить завдання спортивної підготовленості [4].

Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності дошкільного навчального закладу з формування, збереження та зміцнення здоров'я вихованців. Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти: сприятливі умови виховання дитини в ДНЗ (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію виховного процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим. Упровадження здоров'язбережувальних технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язбережувальних технологій і технологій забезпечення безпеки життєдіяльності [6].

Здоров'язбережувальні технології реалізуються через такі напрями виховної діяльності ДНЗ: створення умов для зміцнення здоров'я дітей та їхнього гармонійного розвитку; організація навчально-виховного процесу з урахуванням його психологічного та фізіологічного впливу на організм дитини; розробка та реалізація навчальних програм із виховання культури здоров'я та профілактики шкідливих звичок; корекція порушень соматичного здоров'я з використанням комплексу оздоровчих і медичних заходів; медико-психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я, фізичного й психічного розвитку дитини; функціонування служби психологічної допомоги вихователям і дітям у подоланні стресів, тривожності; контроль дотримання санітарно-гігієнічних норм

організації навчально-виховного процесу; організація збалансованого харчування дітей [7].

Соціальні педагоги у тісному взаємозв'язку з дітьми, батьками, вихователями, медичними працівниками, практичними психологами та соціальними працівниками, усіма зацікавленими у збереженні і зміцненні здоров'я дітей, спроможні створити здоров'язберігаюче освітньо-виховне середовище у ДНЗ. Здоров'язбережувальні технології реалізуються на основі особистісно орієнтовного підходу, відносяться до тих життєво важливих факторів, завдяки яким діти вчаться берегти своє життя і здоров'я. Від рівня здоров'я дітей залежить їх духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили, бажання вчитися.

Класифікація здоров'язбережувальних технологій можлива за такими характеристиками:

- технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в ДНЗ та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

- технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

- технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання.

За визначенням М. Смирнова, до здоров'язбережувальних технологій належать «психолого-педагогічні технології, програми, методи, які спрямовані на виховання у дітей особистісних якостей, культури здоров'я, що сприяють його збереженню та зміцненню, формують уявлення про здоров'я як цінності, мотивують доведення здорового способу життя» [7].

Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій – забезпечення умов фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту, що

сприяють продуктивній навчально-пізнавальній та практичній діяльності учасників виховного процесу, заснованій на науковій організації праці та культури здорового способу життя особистості.

Основні здоров'язберезувальні компоненти такі: *аксіологічний* (формування ціннісно орієнтованих установок на здоров'я як невід'ємної частини життєвих цінностей та світогляду); *гносеологічний* (формування системи наукових і практичних знань, умінь і навичок поведінки у повсякденній діяльності, які забезпечують ціннісне ставлення до особистого здоров'я та здоров'я оточуючих людей; розвиток знань про здоровий спосіб життя); *екологічний* (усвідомлення того, що людина, як біологічний вид, існує в єдності з біосферою, сприяє гуманістичним засадам і правилам поведінки в природному середовищі, мікро- і макросоціумі); *емоційно-вольовий* (вияв психологічних механізмів, спрямованих на формування досвіду взаємовідносин особистості та суспільства; формує такі якості особистості, як організованість, дисциплінованість, обов'язок, честь, гідність); *здоров'язберезувальний* (становить собою систему вправ, спрямованих на вдосконалення навичок і вмінь з особистої гігієни, догляду за своїм одягом, місцем проживання, навколишнім середовищем, дотримання режиму харчування, чергування праці та відпочинку, попередження шкідливих звичок, функціональних порушень та захворювань тощо); *фізкультурно-оздоровчий* (передбачає підвищення рухової активності, забезпечує загартовування організму, високі адаптивні можливості; підвищення працездатності).

Здоров'язберезувальні технології можна розглядати як технологічну основу прогресивної педагогіки, що оперує прийомами, формами і методами організації навчання та виховання дітей без шкоди для їхнього здоров'я.

Слід зазначити, що впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Сутність здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих технологій полягає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволя-

ють зберігати наявний стан учнів, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, коригувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної «вартості», поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища [1].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій дає можливість виокремити такі типи [3]:

- здоров'язберігаючі – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

- оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

- технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до складу загально-навчального циклу, уведення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

- виховання культури здоров'я – формування в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, а також уявлень про здоров'я як цінність; посилення мотивації щодо ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за здоров'я особисте та родини.

Варто відзначити, що поняття «здоров'язберігаюча» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка в процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – учнів та вчителів. І саме головне, що будь-яка педагогічна технологія має бути здоров'язберігаючою.

Висновки. Здоров'язбереження дітей та підвищення ефективності навчання, виховання і розвитку дітей корелює з рівнем упровадження у навчально-виховний процес здоров'язбережувальних технологій, що висуває відповідні вимоги до рівня теоретичної та практичної підготовки вихователів і соціальних педагогів ДНЗ, рівня сформованості у соціальних педагогів ціннісних настанов щодо збереження власного здоров'я та здоров'я дітей, а також збагачення досвіду творчої здоров'язбережувальної соціально-педагогічної діяльності. Актуальність проблеми здоров'язбереження вихованців ДНЗ спонукає до налагодження чіткої системи підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери щодо застосування здоров'язбережувальних технологій у ДНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойченко Т.Є. Основи здоров'я : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т.Є. Бойченко, І.П. Василяшко, Н.С. Коваль. – К. : Генеза, 2009. – 160 с.
2. Галагузова М.А. Категориально-понятійные проблемы социальной педагогики / М.А. Галагузова // Понятийный аппарат педагогики и образования : сб. науч. тр. / отв. ред. М.А. Галагузова. – Екатеринбург : Изд-во „СВ-96”, 1998. – Вып. 3. – С. 351.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред. І.Д. Звереві]. – Київ ; Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
4. Московченко О.Н. Оптимизация физических нагрузок на основе индивидуальной диагностики адаптивного состояния у занимающихся физической культурой и спортом (с применением компьютерных технологий) : автореф. дис. докт. пед. наук / О.Н. Московченко. – М., 2008. – С. 12.
5. Омельченко С.О. Куратор академічної групи – домінуюча фігура у процесі формування здорового способу життя студентської молоді / С.О. Омельченко // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. – Вып. XXXIV. – Слов'янськ : Вид. центр СДПУ, 2007. – С. 40 – 45.
6. Рассказова О.І. Програма соціально-педагогічної підтримки сімей, що виховують дітей з проблемами здоров'я, як засіб розбудови інклюзивного суспільства / О.І. Рассказова // Наукові записки кафедри

- педагогіки : збірник наукових праць / За заг. ред. Л.С. Нечепоренко – Харків, 2012. – Випуск XXIX. – С. 126 – 138.
7. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе / Н.К. Смирнов / Методическое пособие. – М. : АПК и ПРО, 2002 – 121 с.

УДК 373.5.018.8

**ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ – ГОЛОВНА СКЛАДОВА
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ**

Воронцова І.А., Влащенко С.В.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Харківський національний аграрний університет

У статті розглядаються питання екологічного виховання студентів як складової частини формування компетентнісного підходу у майбутніх викладачів.

Ключові слова: екологічне виховання, підвищення компетентності викладачів.

**ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ – ГЛАВНАЯ
СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ**

Воронцова И.А., Влащенко С.В.

В статье рассматриваются вопросы экологического воспитания студентов как составной части формирования компетентности будущих педагогов.

Ключевые слова: экологическое воспитание, повышение компетентности преподавателей.